

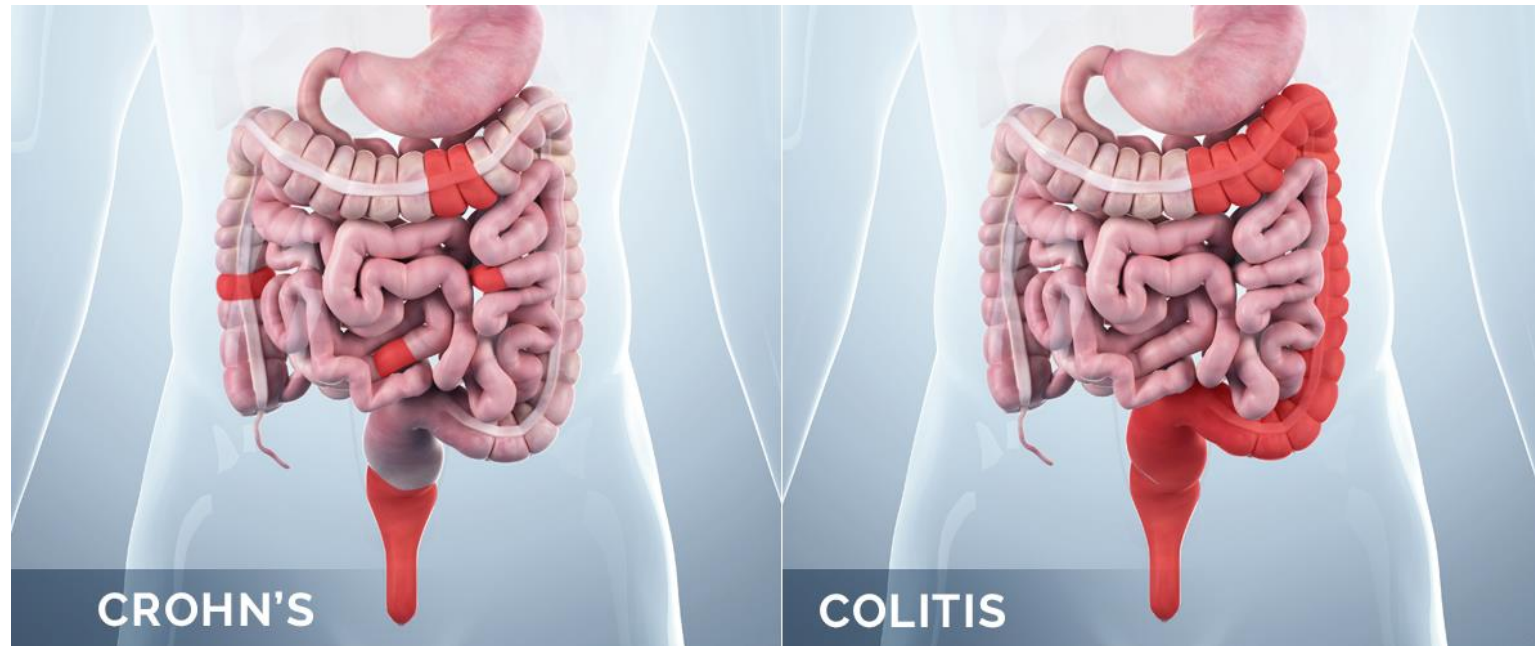
Kurs for pasienter – LMS 2023

Inflammatorisk tarmsyksom

Seksjonsoverlege Stine Astrup Hvattum

Crohns sykdom og Ulcerøs kolitt

www.healthmatters.nyp.org

Symptomer ved IBD

www.shutterstock.com

- Diare
- Blod i avføringen
- Magesmerter
- Vekttap
- Fatigue
- Ekstraintestinale manifestasjoner

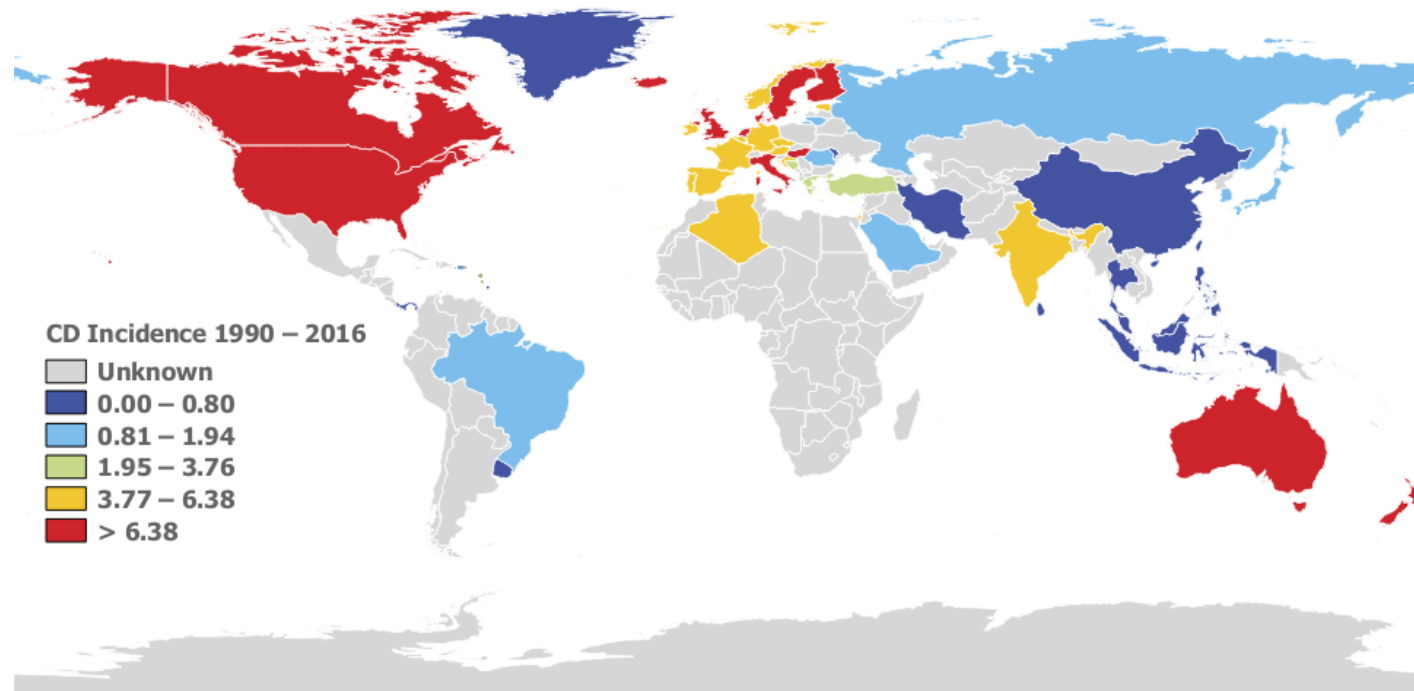
Loftus EV, Gastroenterology 2004

Ponder A, Clin Epidemiol 2013

Bernstein CN, Gut 2012

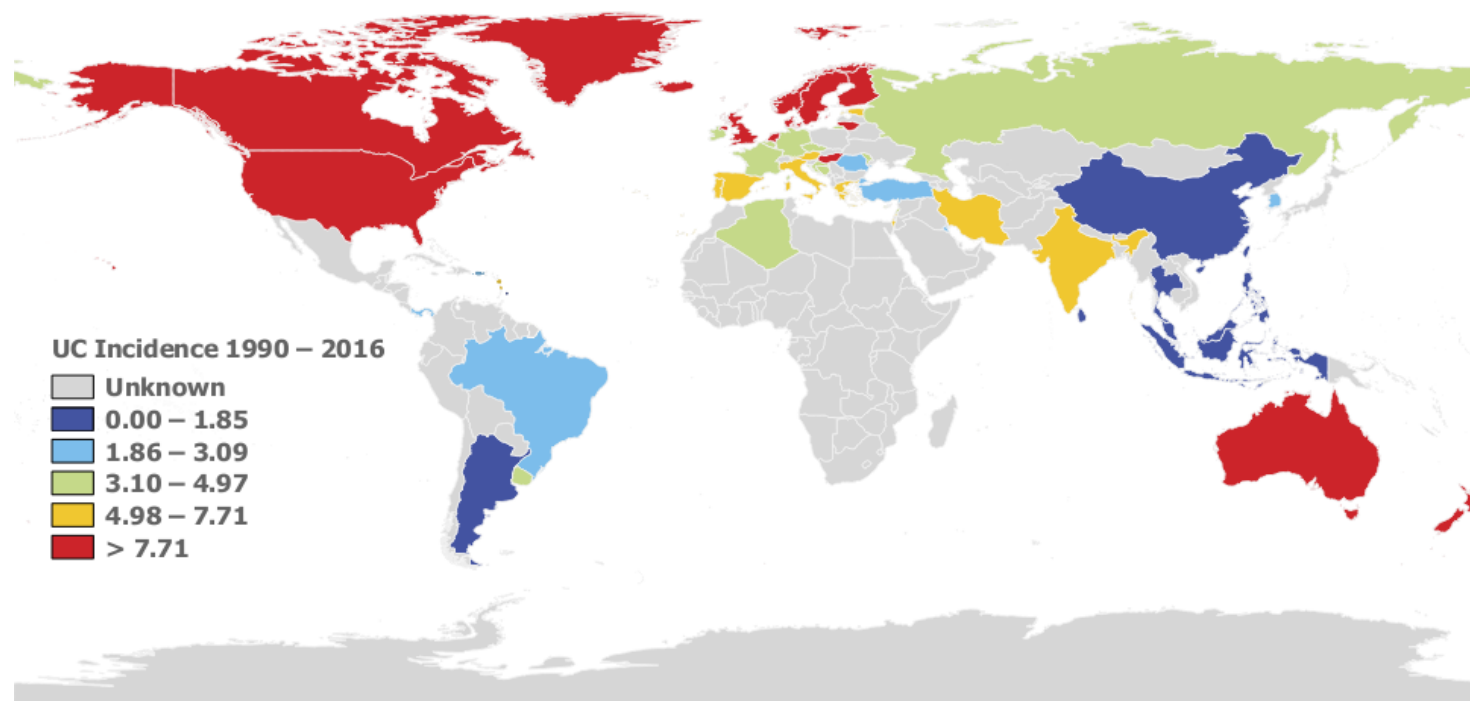
Jelsness-Jørgensen LP, Inflamm Bowel Dis 2011

Crohns sykdom – forekomst

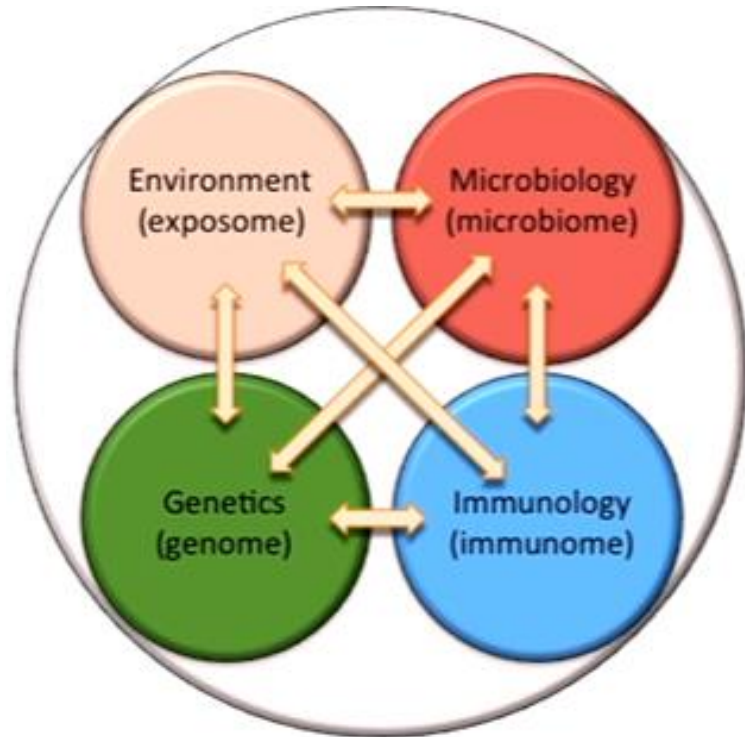
Kaplan GG, J Can Assoc Gastroenterol 2019

Ulcerøs kolitt – forekomst

Kaplan GG, J Can Assoc Gastroenterol 2019

Hva skyldes inflammatorisk tarmsykdom

- Dysregulert **immunrespons** mot **mikrobiota** i tarmen
- **Genetisk** sårbarhet
- Utløsende **miljøfaktorer**

Loftus EV, Gastroenterology 2004

Ng SC, Gut 2013

Ananthakrishnan AN, Nat Rev Gastro Hepatol 2018

Hvor vanlig er IBD i Norge

- Insidens CD
  - 6.5/100.000 per år (1991-1993)
  - 14.1-16.0/100.000 per år (2010-2017)
- Insidens UC
  - 13/100.000 per år for UC (1991-1993)
  - 24.7-28.4/100.000 per år (2010-2017)
- Prevalens estimater
  - CD: 0.27 %
  - UC: 0.50 %

Omtrent 1 % av befolkningen

Moum B. Scand J Gastroenterol 1996
Lirhus SS. Clin Epidemiol 2021

Vurdering av sykdomsaktivitet

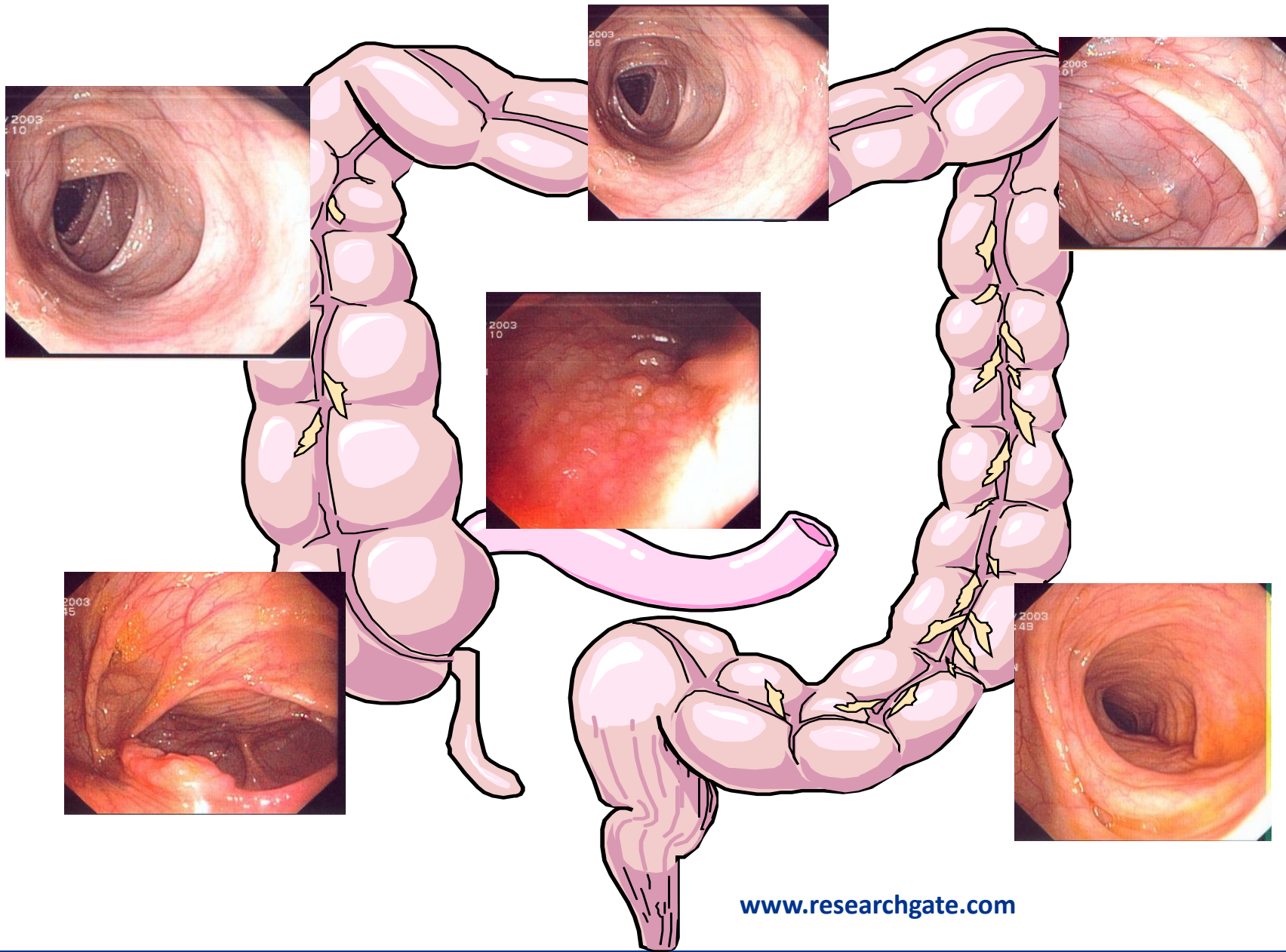
- Crohns Disease Activity Index (CDAI)
- Harvey-Bradshaw Index (HBI)
- Simple Clinical Colitis Activity Indeks (SCCAI) eller Mayo

- CRP
- Fekaltest (kalprotektin)
- Endoskopi (Mayo endoskopisk subscore eller CDEIS)
- MR tynntarm og bekken (fistler)
- CT abdomen ved komplikasjoner

Harvey Bradshaw indeks

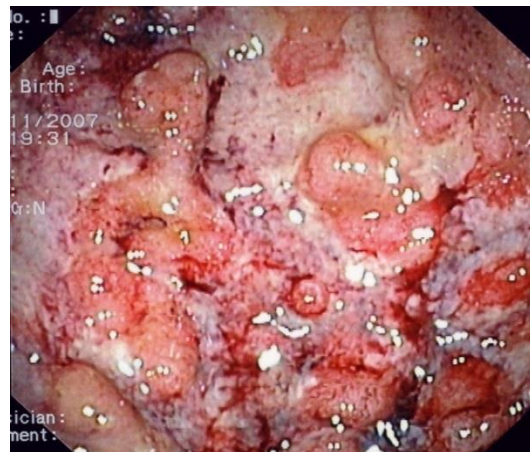
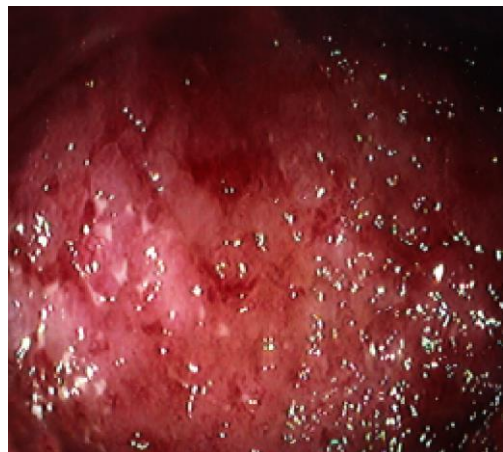
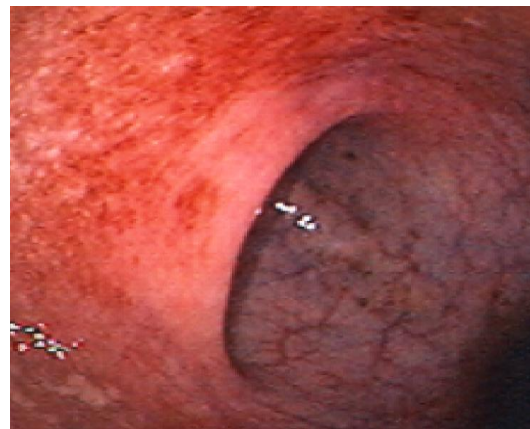
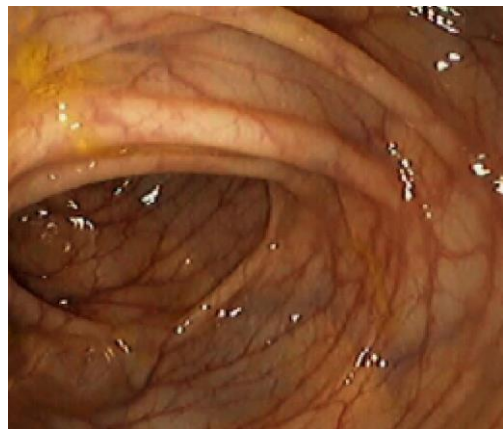
Parameter	Score
A. General well-being (0 = very well, 1 = slightly below par, 2 = poor, 3 = very poor, 4 = terrible)	
B. Abdominal pain (0 = none, 1 = mild, 2 = moderate, 3 = severe)	
C. Number of liquid stools per day	
D. Abdominal mass (0 = none, 1 = dubious, 2 = definite, 3 = definite tender)	
E. Complications (score 1 per item)	
Arthralgia Uveitis Erythema nodosum Aphthous ulcers Pyoderma gangrenosum Anal fissure New fistula Abscess	
TOTAL HARVEY-BRADSHAW SCORE =	

Harvey RF, Bradshaw JM. Lancet 1980

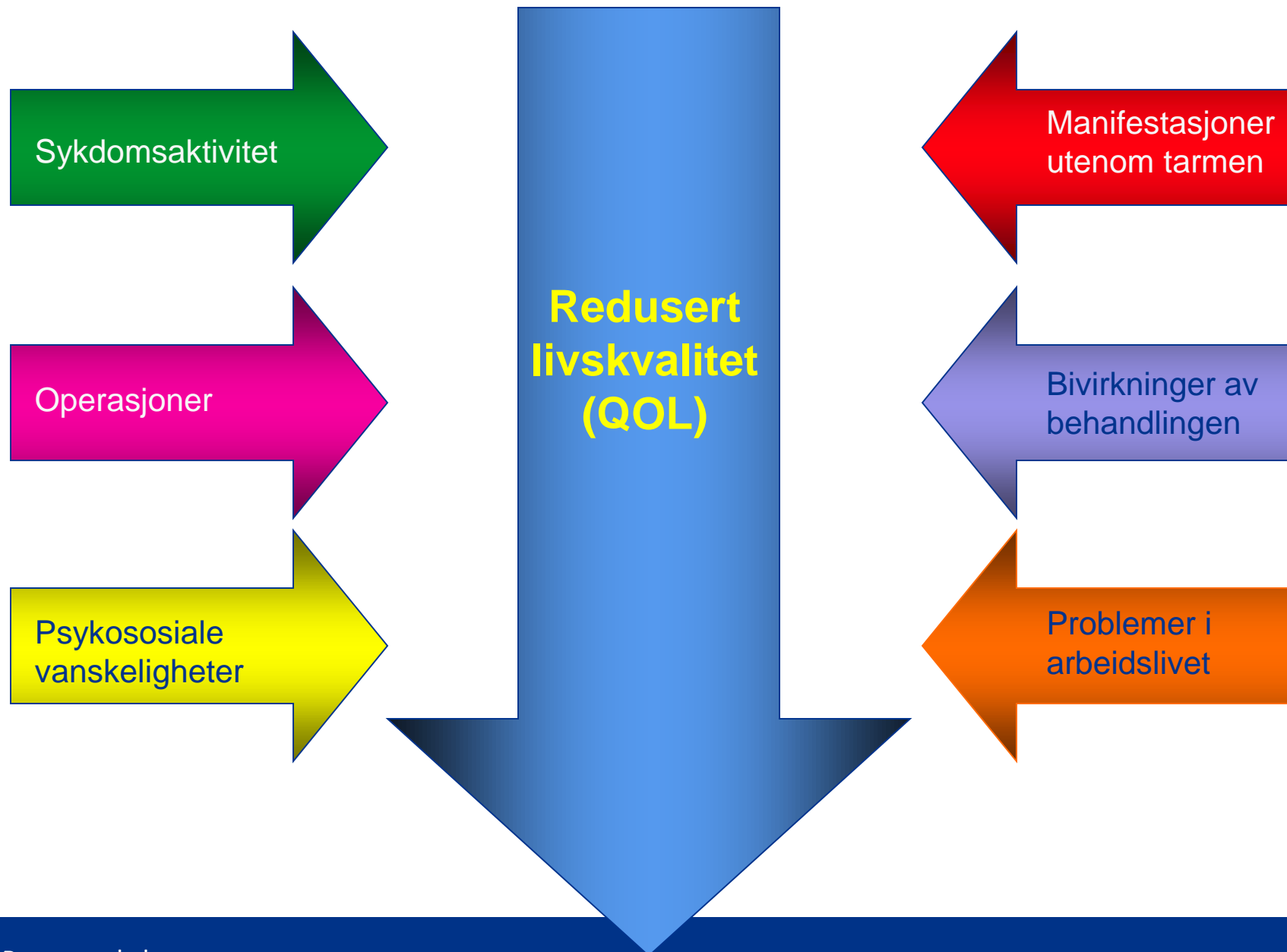
www.researchgate.com

Endoskopisk aktivitet

Mayo Skår

Schroeder KW, 1987

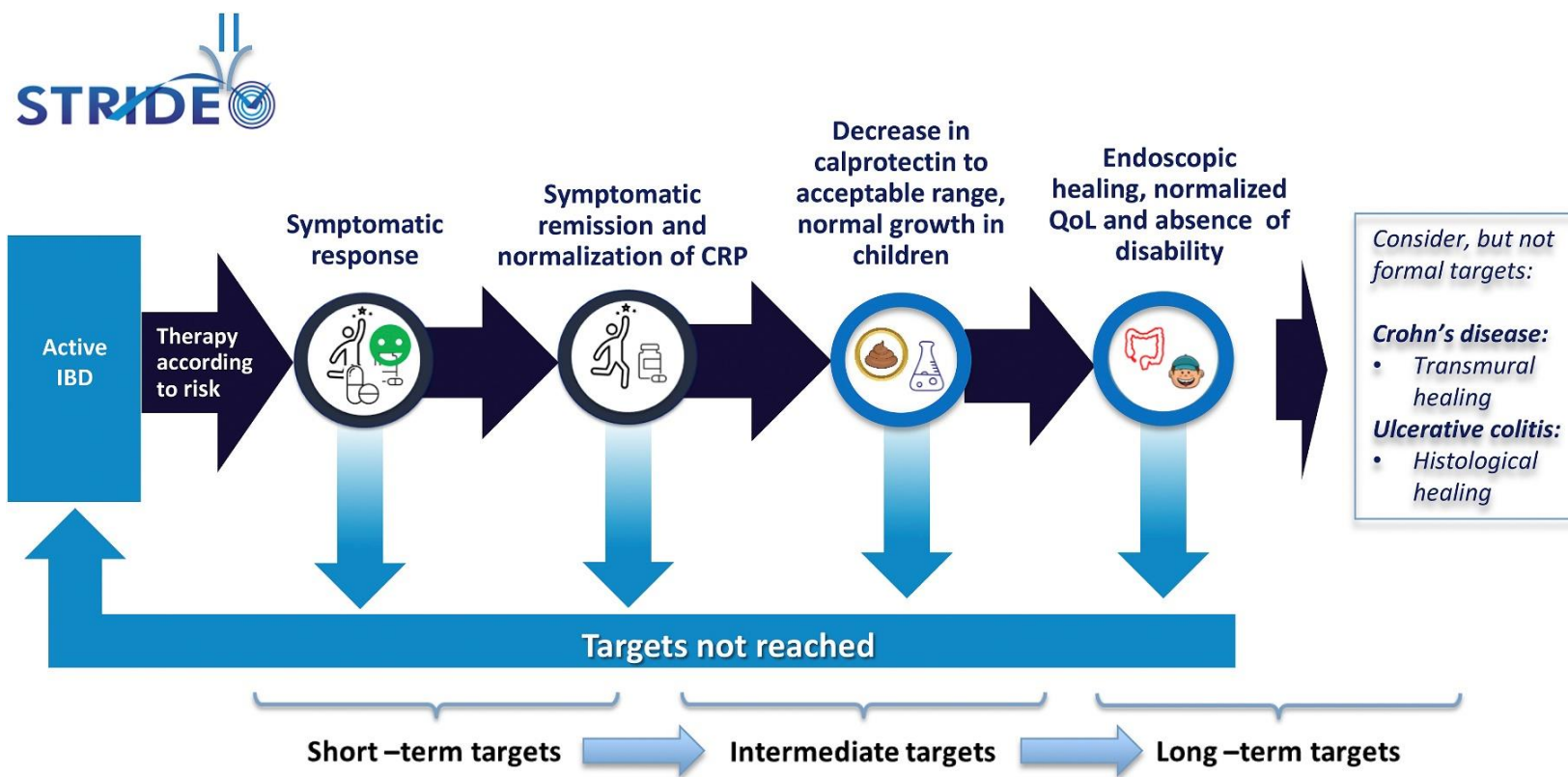

Behandlingsmål

- Tilheling av tarmslimhinnen
- Bedre livskvalitet
- Forebygge komplikasjoner
- Redusere antall innleggelser og kirurgi
- Akseptabel sikkerhetsprofil

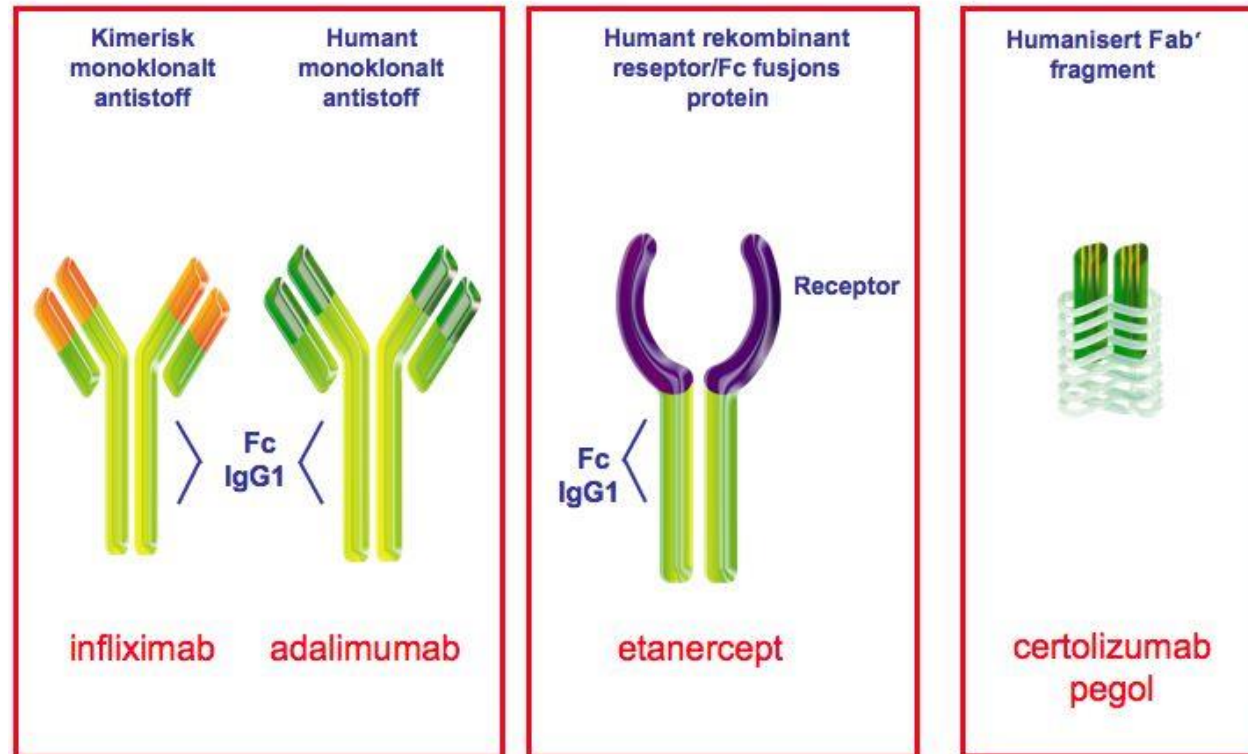

Hva styrer vi behandlingen etter

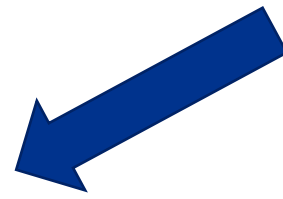
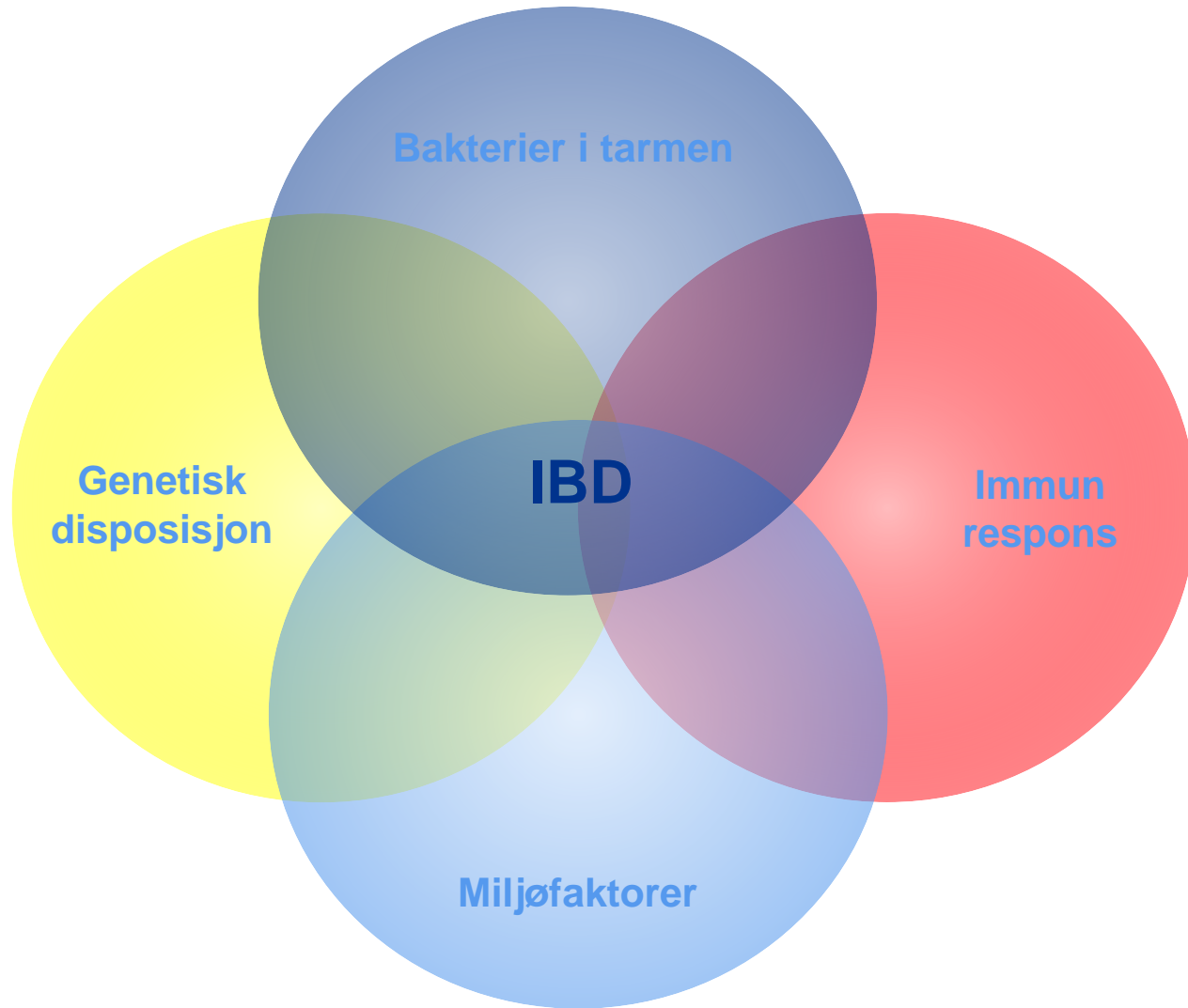

Turner D et.al. Gastroenterology 2021

Medisinsk behandling ved IBD

Weir N, Therapy 2006

Moderne behandling rettes mot immunresponsen

Sartor, Nature Gastroenterol Hepatol 2006

5-ASA

Sulfasalazine
Mesalazine

Steroider

Prednisolon
Budesonid

Immunsuppresiva

Azathioprin
Methotrexat

Biologisk

Infliximab
Adalimumab
Vedolizumab
Ustekinumab

Støttebehandling

Antibiotika
Smertestillende
Diaredempende
Jern og vitaminer

Småmolekyler

Tofazitinib
Filgotinib
Ozanimod

Crohns sykdom

- Lavgradig betennelse, få episoder med tilbakefall
  - Steroider med lokal virkning i tarm (budesonid)
  - Evt systemiske steroider (prednisolon)
- Alvorlig Crohns eller hyppige tilbakefall
  - Biologisk behandling
  - På sikt håp om effektiv småmolekyl- behandling (tabletter)

Ulcerøs kolitt med totalkolitt

- Førstevalg ved mild til moderat ulcerøs kolitt er 5-ASA peroralt med høyere doser >3 g daglig
- Kombinasjon med lokal behandling er mer effektivt
- Dersom 5-ASA ikke er effektivt etter 2 ukers behandling i adekvat dose > 4 g daglig vurdere annen behandling
- 5-ASA har ingen plass ved alvorlig kolitt

Proktitt og distal kolitt

- 5-ASA stikkpille er førstevalg ved proktitt
- Peroral behandling alene er mindre effektiv
- 5-ASA skum mer effektivt enn steroid skum
- Kombinasjon av lokal og peroral behandling er mer effektiv enn en behandling alene
- Ved venstresidig kolitt bør kombinasjon gis
- Peroral dose >2 g daglig er anbefalt

Klinisk definisjon av alvorlig kolitt

www.shutterstock.com

Kriterier

Sykdomsaktivitet

Alvorlig fase

Moderat fase

Diaré	≥ 6/døgn	≤ 4/døgn
Blod i avf.	Synlig blod	Lite eller ikke
Feber	≥ 38.0 °C	Ingen
Puls	≥ 90 min	Normal
Anemi	Hb ≤ 10 g/100 ml	Nei
SR (CRP)	≥ 30 mm/t	Normal

Truelove SC, Witts LJ. Br J Med 1955

Akuttbehandling ved alvorlig kolitt

- Klinisk vurdering, blodprøver og kirurgisk tilsyn
- Avføringsprøver til PCR for tarmpatogene
- CMV PCR hvis immunsupprimert
- CT abdomen
- Væskebehandling
- Blodtransfusjon ved Hb < 7 g/dl ev. i.v jern
- Vurdere steroider Solu-medrol 40-60 mg i.v
- Antibiotika ved superinfeksjon
- Tromboseprofylakse til alle med alvorlig kolitt

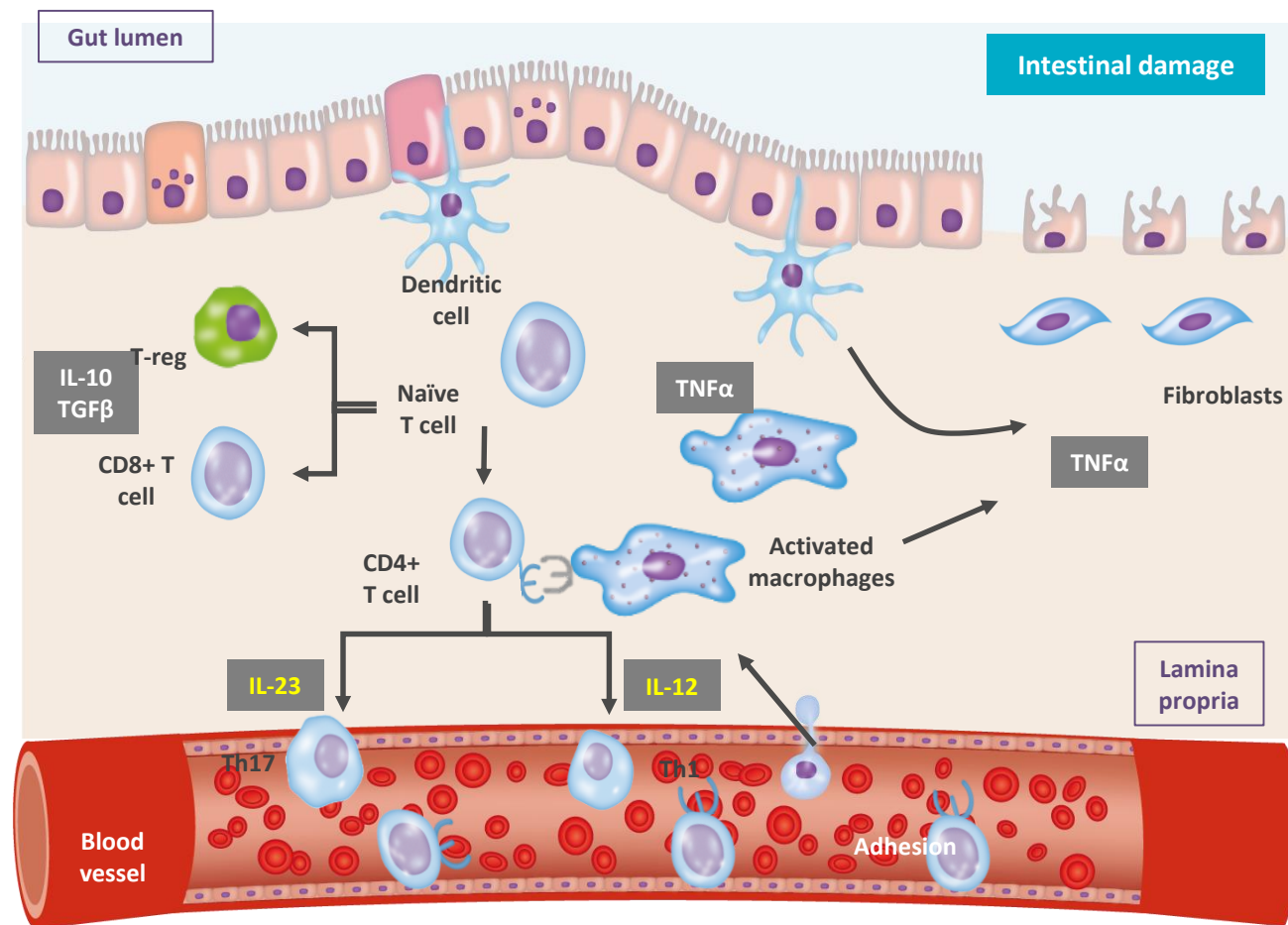

www.shutterstock.com

Biologisk og småmolekylær behandling

- Hemmer inflammatoriske cytokiner (anti-TNF)
- Hemmer rekruttering av betennelsesceller til tarm – integriner eller hemmet tarmpermeabilitet (vedolizumab, spesolimab)
- Hemmer differensiering av betennelsesceller IL-12/ IL-23 hemmer (ustekinumab, rizankisumab)
- Hindrer aktivering av cytokiner (filgotinib, tofacitinib, upadacitinib)
- Redusert frigjøring av lymfocytter fra lymfeknuter (ozanimod)

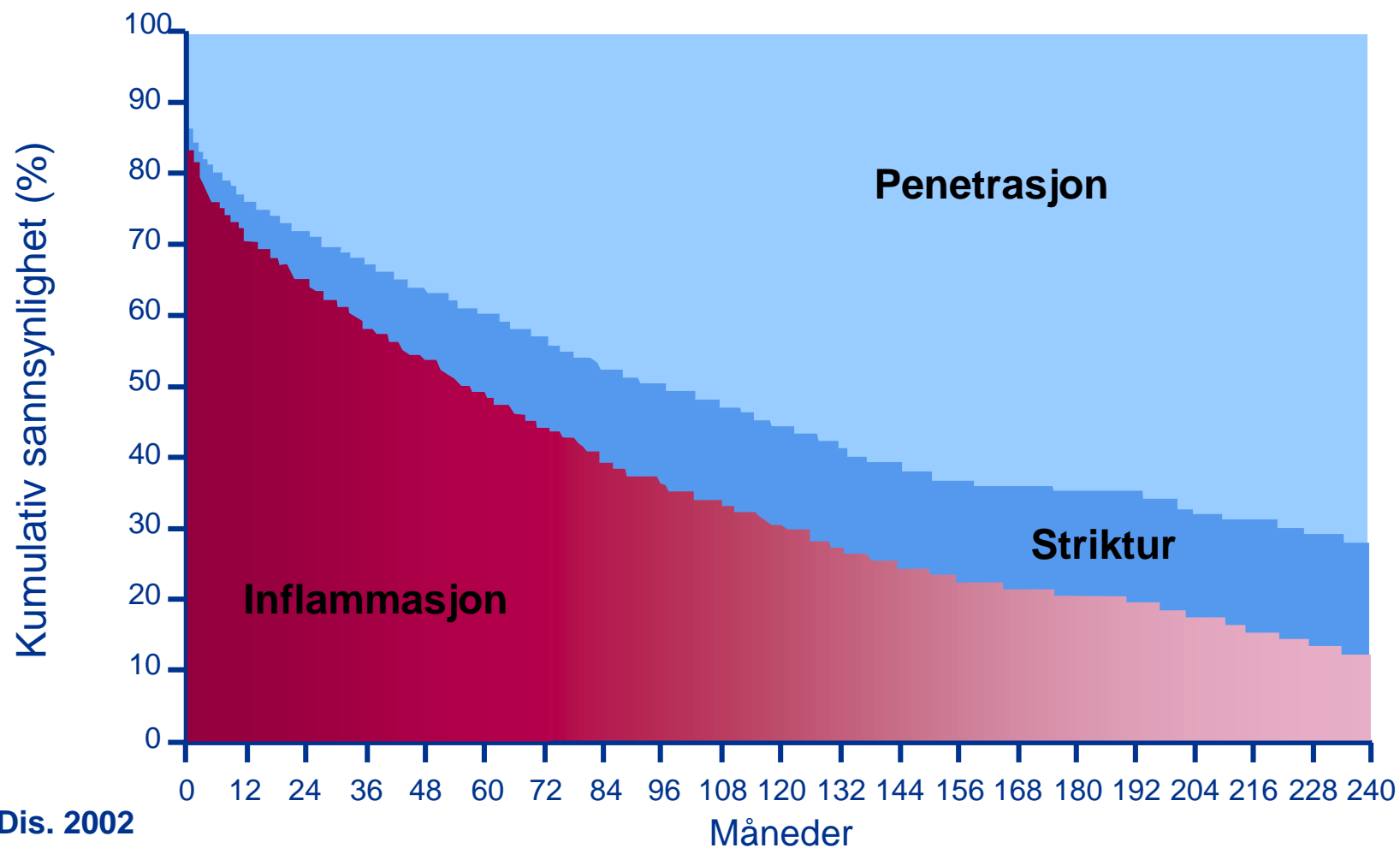
Immunsystem og mediatorer

Fra Danese S, Nat Rev Gastro Hepatol 2015

Sykdomsforløp og tid for behandling

Cosnes. Inflamm Bowel Dis. 2002

Retningslinjer for kombinasjonsbehandling

We recommend combination therapy with a thiopurine when starting infliximab to induce remission in patients with moderate-to-severe Crohn's disease, who have had an inadequate response to conventional therapy [strong recommendation, moderate-quality evidence].

We suggest against the combination of adalimumab and thiopurines over adalimumab alone to achieve clinical remission and response [weak recommendation, moderate-quality evidence].

Torres J, J Crohns colitis 2020

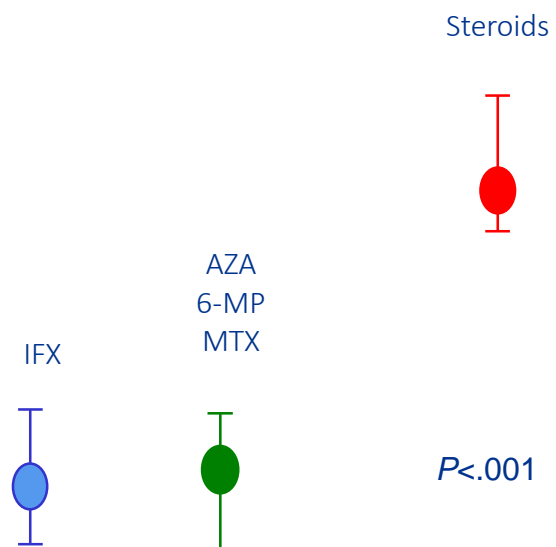
Våre anbefalinger for kombinasjonsbehandling

- Imurel benyttes sjelden i monoterapi
- Imurel eller Metotrexat anbefales i kombinasjon med infliksimab (og adalimumab) det første året, ved bytte av medikament og ved påviste anti-drug antistoffer
- Terapeutisk dose Imurel anbefales
- Individuell risikovurdering anbefales, og Imurel anbefales ikke til EBV-negative pasienter
- Langvarig kombinasjonsbehandling bør unngås

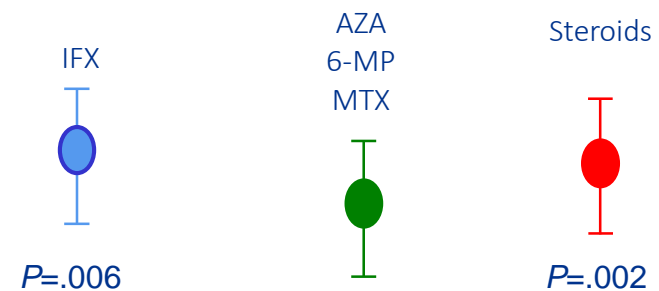
Mortalitet og infeksjoner i TREAT-registeret

Mortality

Serious infections

Lichtenstein GR et al. Am J Gastroenterol. 2012

Kreftrisiko og immunsuppresjon

- Imurel
  - Økt risiko for lymfom > 65 år
  - Risiko reduseres ved å stoppe Imurel
  - Økt risiko hos unge menn og post-EBV
- Metotreksat
  - Ingen sikkert økt risiko for malignitet ved metotrexat eller kombinasjonsbehandling

Beaugerie L, Lancet 2009

Annese V, J Crohns Colitis 2015

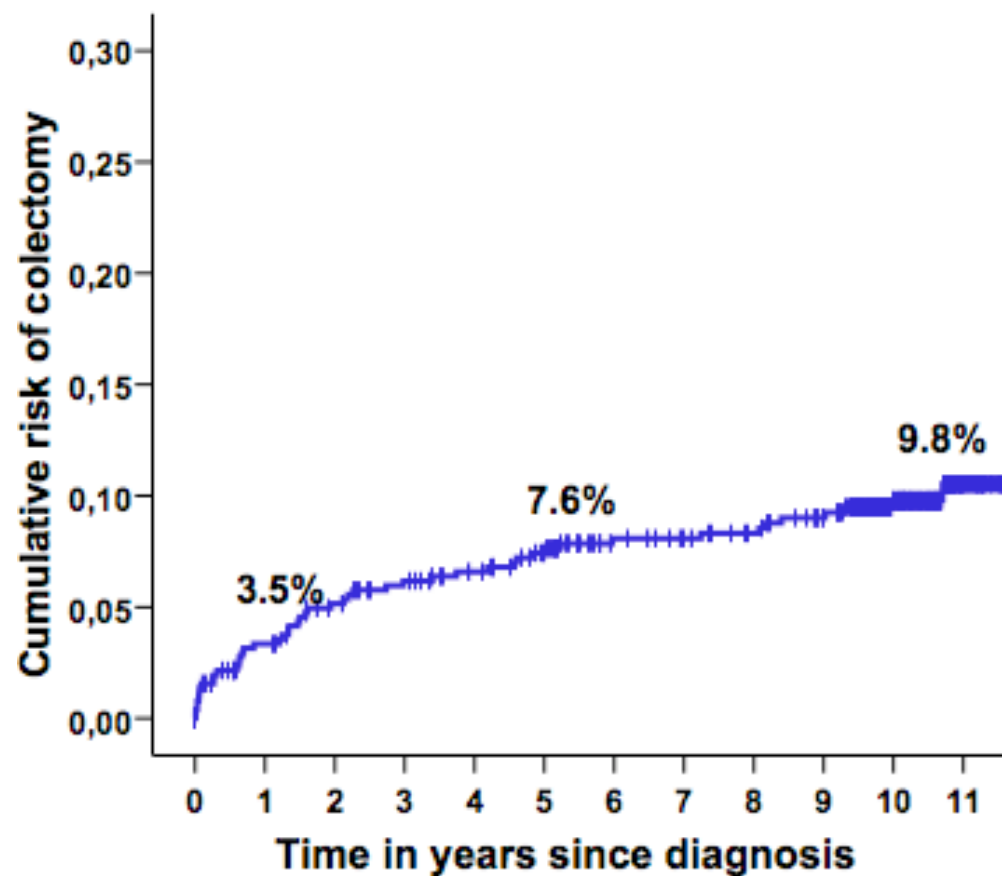
Bots S, Inflamm Bowel Dis, 2018

Kirurgisk behandling av IBD

www.shutterstock.com

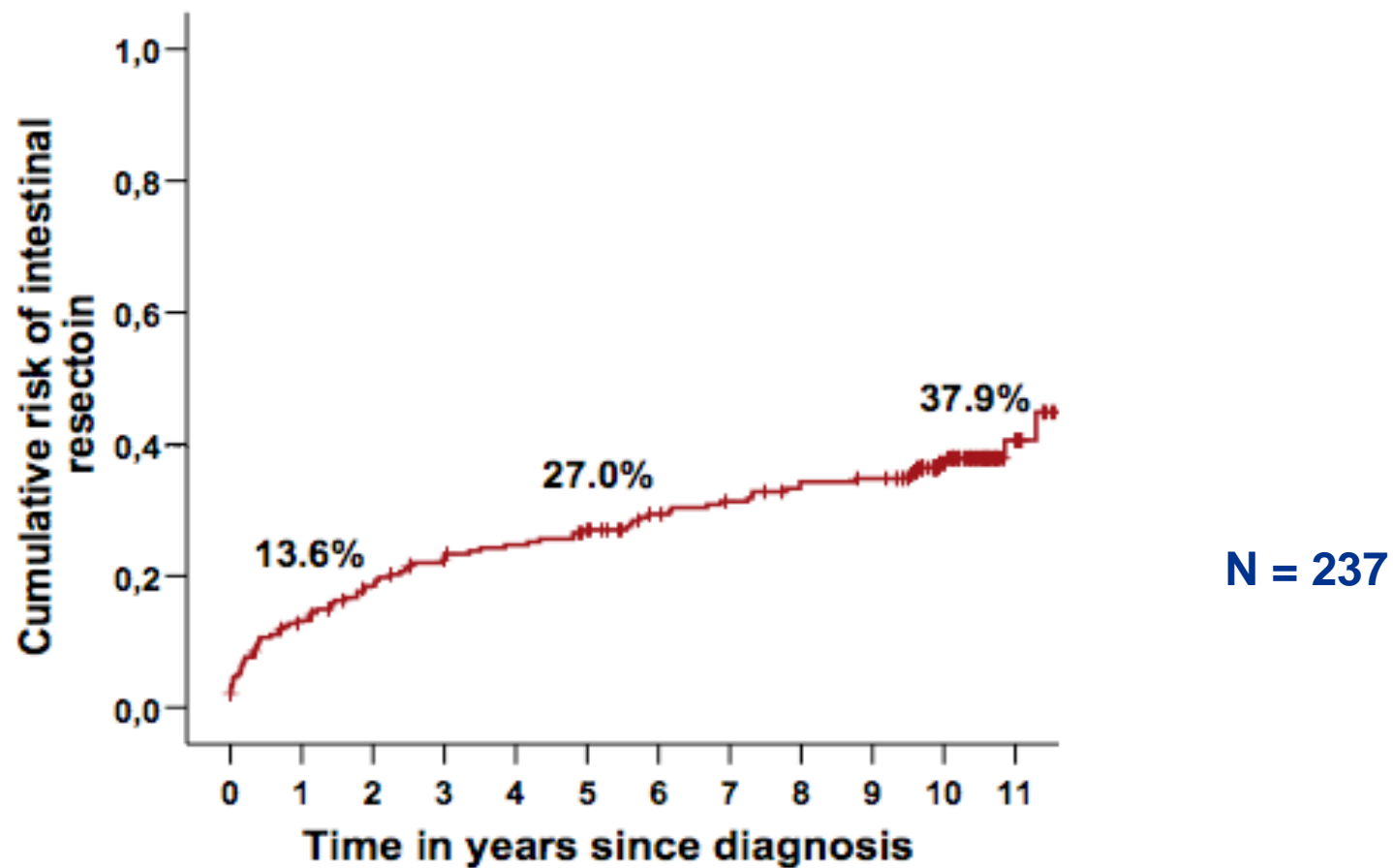
Kumulativ risiko for kolektomi ved Ulcerøs kolitt

N = 519

Solberg IC et al. Gastroenterology 2005

Risiko for tarmreseksjon ved Crohn

Solberg IC et al. Clin.Gastroenterol Hepatol. 2007

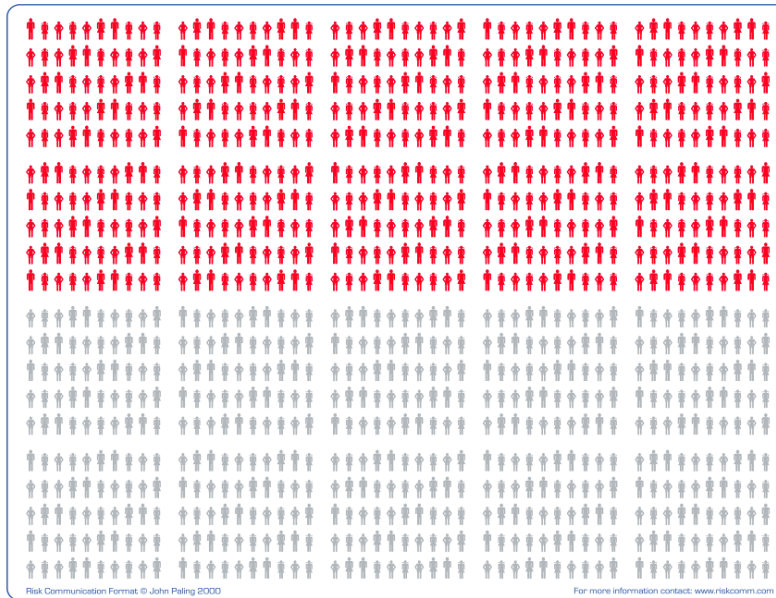
Risiko for kirurgi

One Thousand People
– Pictures to Help You

See Your Odds

The Risk Communication Institute 5822 NW 91st Boulevard • Gainesville, FL 32653 • (352) 377-2142 www.riskcomm.com

Risk of Having Surgery for Crohns Disease Within 5 Years of Diagnosis

Please Note:
We can only show averages. It is impossible to predict whether your results will be positive or negative.

 Patients Requiring Surgery

One Thousand People
– Pictures to Help You

See Your Odds

The Risk Communication Institute 5822 NW 91st Boulevard • Gainesville, FL 32653 • (352) 377-2142 www.riskcomm.com

Risk of Having Surgery for Crohns Disease Within 20 Years of Diagnosis

Please Note:
We can only show averages. It is impossible to predict whether your results will be positive or negative.

 Patients Requiring Surgery

www.riskcomm.com

Indikasjoner for kirurgi

- Lokalisert Crohns sykdom med obstruktive symptomer uten aktiv inflammasjon bør behandles kirurgisk
- Ved komplisert Crohns sykdom er kirurgi et godt alternativ til medisinsk behandling
- Alvorlig ulcerøs kolitt eller påvist dysplasi med behov for total kolektomi

PROM – Pasientrapporterte utfallsmål

- Inkluderes nå i nesten all klinisk forskning
- Fremskritt for pasientperspektivet
- Fokus på helse relatert livskvalitet, smerter og psykiske faktorer ved kronisk sykdom
- Helsetjenesteforskning som ser på behandlingstilbud og organisering først og fremst for å sikre uønsket variasjon

Fatigue

- Fatigue er hyppig rapportert ved IBD
- Klinisk sykdomsaktivitet og spesielt symptomer er de viktigste prediktorer i tillegg til redusert søvnkvalitet og psykologiske faktorer
- Røyking, kjønn og alder varierende påvirkning
- Betydelig negativ innvirkning på livskvalitet
- Ved aktiv sykdom 44-86 % og i remisjon 22-41 %

Van Langenberg et.al. APT 2010

Forekomst av fatigue varierer med sykdomsforløpet

- Økt forekomst av fatigue hos yngre pasienter i remisjon og ved nydiagnostisert IBD
- Flere pasienter med CD enn ved UC rapporterer fatigue
- Etter sykdom i 20 år (IBSEN) lavere forekomst selv ved aktiv sykdom UC 17.1 % vs. CD 17.5 %
- Mer fatigue ved økte symptomer

Jelsness-Jørgensen et al 2012

Grimstad T et.al J Crohns Colitis 2015

Frigstad SO et.al World J Gastroenterol 2018

Huppertz-Hauss G et.al. Scand J Gastroenterol 2017

Anemi og jernmangel skal behandles

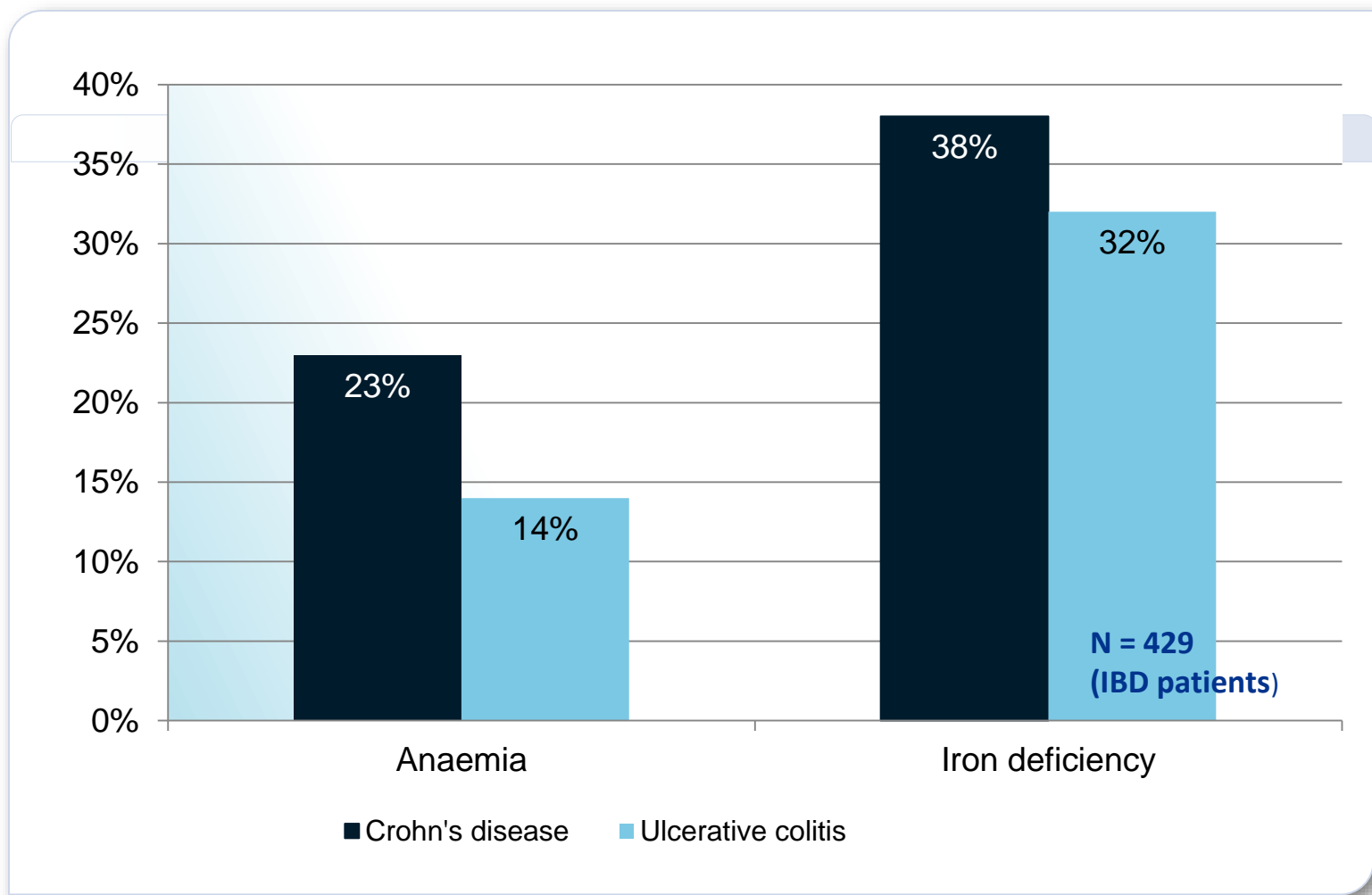
www.europosters.no

Gasche et al. Inflammatory Bowel Diseases 2007

Dignass et al. J Crohns Colitis 2015

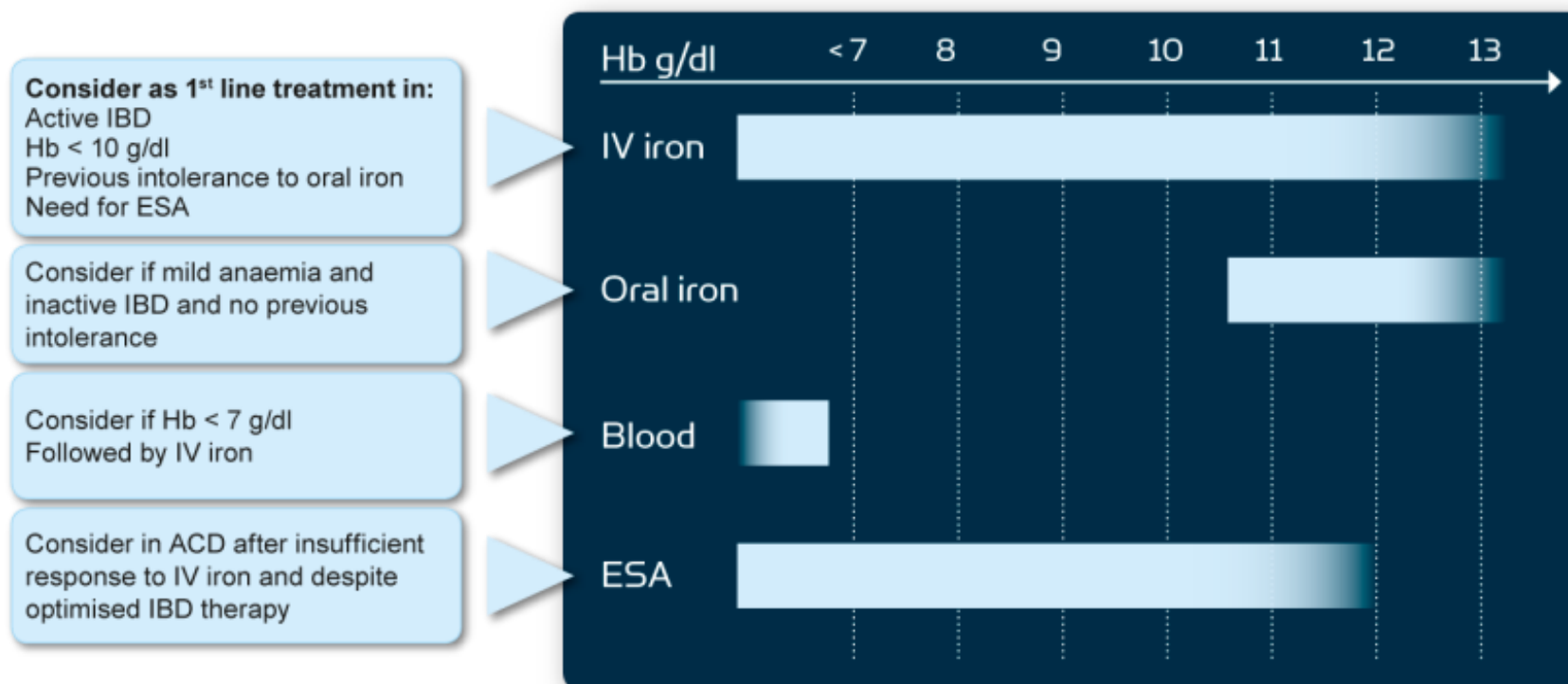
- IBD i remisjon / mild aktivitet
  - Hb > 12 g/dl (kvinner)
  - Hb > 13 g/dl (menn)
  - Ferritin > 30 µg/L
- Aktiv inflammasjon
  - Ferritin > 100 µg/L
  - TSAT > 20 %

Jernmangel er vanlig ved IBD

Bager et al. Scand J Gastroenterol 2010

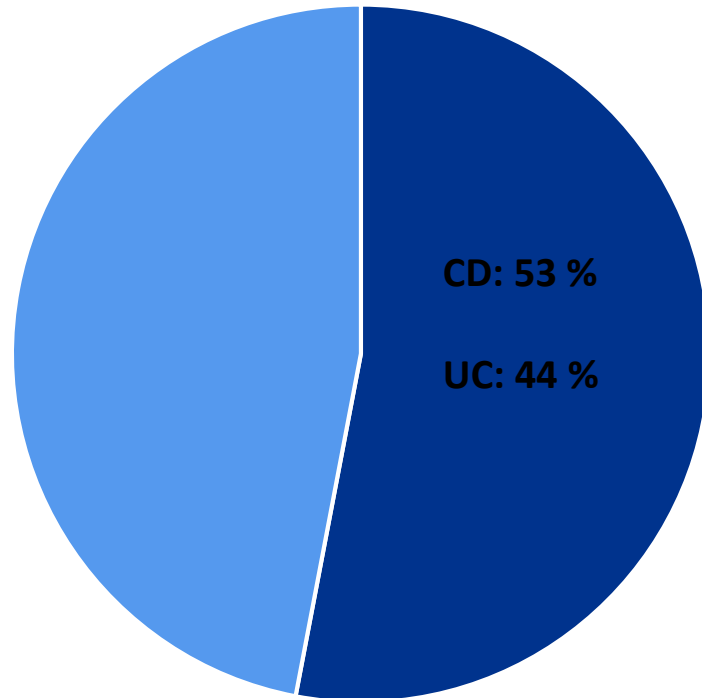
Retningslinjer for jerntilførsel ved IBD

Dignass et al. J Crohns Colitis. 2015

Vitamin D mangel ved IBD

- Vitamin D mangel er vanlig ved IBD, og vanligere enn generelt i den norske befolkningen

www.felleskatalogen.no

Frigstad SO, et.al. Scand J Gastroenterology 2016

Meyer HE, et.al. Bone 2004

Larose TL, et.al J Epidemiol Community Health 2014

Anbefalinger om tilskudd

- Vitamin D tilskudd 400 IE (10 µg) daglig grunnbehov
- Anbefalt daglig dose > 800 IE (20 µg) daglig ved høy alder og ved kroniske sykdommer
- Høyere doser ved påvist Vitamin D mangel

Holick MF, N Engl J Med 2007
www.helsedirektoratet.no

Foto: Svein Oskar Frigstad

Takk for oppmerksomheten

